

שקלא וטריא

סכום על דף היומי

לעלוי נשמת
דינה ליבא בת עטל ז"ל
עובדיה חיים בן רחל ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

א"ר יוסי בר' חנינא אין דברי תורה מתקיימין
אלא במי שמעמיד עצמו ערום עליהן
(שמערים שיתקיים תורתו) שנאמר
{משלי ח} אני חכמה שכנתי ערמה (סוטה כא):

הידושים בד

סתירת ר"מ רבנן – בין משנתינו לברייתא במעשר שני של בעלה.

אדם יכול להחליף מעשר שני שלו לכסף ובזה התורה חייבה את הבעלים להוסיף חומש על פדיון, אבל אדם אחר פודה בלי חומש. להלן הגמרא מביאה מחלוקת בין רבי מאיר וחכמים האם האשה נחשבת כאחר לגבי פדיון מעשר של בעלה.

דתניא אין אשה פודה מעשר שני בלא חומש.

ר"ש בן אלעזר אומר משום ר' מאיר אשה פודה מעשר שני בלא חומש. היכי דמי:

(1) אילימא בזוזי דבעל ובעל דבעל - שליחותיה דבעל קא עבדה וצריכה להוסיף חומש.

(2) ואלא בזוזי דידה מנכסי מלוג ומעשר דידה^פ משדותיו: איש ממעשרו אמר רחמנא ולא אשה שנחשבת כאחרים ולא מוסיפה חומש.

(3) אלא דאקני לה אחר מנה ואמר לה 'ע"מ שתפדי בו את המעשר' – לפי רבנן כי אמר 'קני' קנה בעלה ואחר כך כשאמר 'ע"מ' לאו כלום הוא, ולכן צריכה להוסיף חומש, ורבי מאיר סובר שהיא לעצמה לא קנתה מאחר אלא ע"מ לפדות בלא חומש, ובכך מועיל.

ואיפכא שמענא להו? היה אמור להיות שרבנן יסברו שלא צריך להוסיף חומש ור"מ יסבור שצריך.

א. אמר אביי איפוך – הברייתא של מעשר שני.^פ

ב. רבא אמר לעולם לא תיפוך - והכא במעשר דאתא מבי נשא עסקינן שירשה מאביה מעשר שני. ובנכסי מלוג שלה, הבעל קונה קרקע ואוכל פירותיה. וכאן מדובר שהיא פודה אותם ע"מ ממונו של בעלה, ונחלקו בזה האם יש זכיה לבעל בפירות מעשר שני שלה, ועל הצד שצריך יצטרך להוסיף חומש שהרי נחשב לבעלים והיא עושה שליחותו.

ור"מ לטעמיה דאמר מעשר ממון הקדש הוא ולא קני ליה בעל,

ורבנן לטעמיהו דאמרי ממון הדיוט הוא וקני ליה בעל הילכך שליחותא דבעל קעבדא.

יציאת העבד בשן ועין וראשי אברים

תנא יוצא בשן ועין וראשי אברים שאינן חוזרים כ"ד השניים אצל נגעים שמופיעים לקמן (כה).

הגמרא מבארת לגבי 'שן ועין' הכתובים בפסוק שצריכים לכתוב את שניהם, ואינן שני כתובים הבאים כאחד. כדלהלן:

דאי כתב רחמנא שן - הוה אמינא אפילו שן דחלב שינג בו שעומד להחליף - כתב רחמנא עין.

ואי כתב רחמנא עין - ה"א מה עין שנברא עמו אף כל שנברא עמו, אבל שן לא צריכא לכתוב את שניהם.

[עד כאן דף כד עמוד א]

וכי יזכה איש את עינו עבדו או את עינו אמתו וישחתה לחפשי ישלחנו פתחת עינו

(קושיא) ואימא כי יכה כלל שן ועין פרט: כלל ופרט אין בכלל אלא מה שבפרט שן ועין אין מידי אחרינא לא?

לחפשי ישלחנו חזר וכלל - כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין הפרט: מה הפרט מפורש מום שבגלוי ואינן חוזרים אף כל מומין שבגלוי ואינן חוזרין.

(קושיא) אי מה הפרט מפורש מומין שבגלוי ובטל ממלאכתו דהיינו בעין שאינו יכול לראות, והשן שאינו יכול ללעוס, ואינו חוזר, אף כל מומין שבגלוי ואינו חוזר ובטל ממלאכתו. ולפי זה קשה על הברייתא דתניא תלש בזקנו ודילדל השמיט ממקומו בו עצם אבל עדיין מחובר בבשר, עבד יוצא בהם לחירות למרות שאינו מבטלו ממלאכה,

(תירוץ) לחפשי ישלחנו ריבויא הוא כלומר שאינו לשון 'כלל ופרט' אלא דון בו בתורת רבוי ומיעוט, שהיה יכול לכתוב 'לחופשי יצא'. ומיעוט 'שן ועין' באים למעט הא: תניא הכהו על ידו וצמתה^ב וסופה לחזור אין עבד יוצא בה לחירות.

האם צריך גט שחרור – מקור הדין

להלן יבואר מחלוקת תנאים האם עבד שיוצא בשן ועין ובראשי אברים צריך גט שחרור להתירו בבת ישראל.

ת"ר:

א. ר"ש, ר"א ור"ע: בכלום עבד יוצא בהם לחירות וצריך גט שחרור.

יליף שילוח שילוח מאשה: מה אשה בשטר אף עבד נמי בשטר.

ב. ר"מ ור' טרפון: אומר אינו צריך.

אי כתב חפשי לבסוף היה מודה לר"ש, אבל כיוון דכתב לחפשי ישלחנו הוה ליה חפשי מעיקרא וישלחנו^ב בא ללמד שאר אברים.

ג. המכריעים לפני חכמים אומרים: נראין דברי ר"ט בשן ועין שאינו צריך שהתורה זכתה לו, ודברי ר"ע בשאר אברים הואיל וקנס חכמים הואיל ומדרש חכמים הוא.^א

פטור נזקי אדם ע"י קול

ת"ר הכהו על עינו וסמאה, על אזנו וחרשה, עבד יוצא בהן לחירות.

נגד עינו ואינו רואה, כנגד אזנו ואינו שומע, ר"ל שהכה בכותל והבעיתו ע"י קול ואינו רואה או שומע, אין עבד יוצא בהן לחירות – דכיון שהאדם הניזק דבר דעת הוא, איהו מיבעית נפשיה שנותן לבו אל פחד הקול שבא פתאום: כדתניא: המבעית את חברו פטור מדיני אדם וחייב בדיני שמים. כיצד?

תקע באזנו וחרשו פטור אחזהו ותקע באזנו וחרשו חייב.

נזקי בהמתו ע"י קול

בנזקי בהמתו ע"י קול חייב לשלם, ומביאה הגמרא שני מקורות שמוכח מהם חיוב התשלומים, מדין צרורות, אחד נזק שלם, כדעת סומכוס, ואחד חצי נזק כרבנן, כדלהלן:

תני רמי בר יחזקאל תרנגול שהושיט ראשו לאויר כלי זכוכית ותקע בו ושברו משלם נזק שלם.

ואמר רב יוסף אמרי בי רב סוס שצנץ וחומר שנער ושברו כלים בתוך הבית משלמים חצי נזק.

ת"ר הכהו על עינו וכהתה אף לא התעורר, על שינו ונדדה:

אם יכול להשתמש בהן עכשיו, אין עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו עבד יוצא בהן לחירות.

לכן נ"ל דזוזי דידה מיירי כשהקנה לה אחר מנה ע"מ שאין לבעלה רשות בו דהא פרשינן לעיל שאין הבעל אוכל פירות [המהרש"א הקשה עליו, שהרי הוא כן זוכה בה, וא"כ חוזרת הקושיא:]^פ הריטב"א מבאר שהגמרא נקטה כפי האוקימתא של ר"א ולא כרבא, שיתכן שרבא מודה לר"א שגם במקרה הזה נחלקו ר"מ ורבנן, אבל לפי האוקימתא של רבא ודאי שר"א חולק.

^פ הריטב"א. שמסתבר יותר מלומר שהמשנה משובשת. שיטה שלא נודע למי.

^א תוספות ד"ה הואיל ומדרש חכמים הוא. פ"י משום הכי אמר דבשאר דברים צריך גט שחרור וא"ת ומה בכך הואיל ומדרש חכמים הוא והלא כמה גופי תורה תלוין שאינם באין אלא מכח דרשה לכן נראה(1) לר"ת דגט זה אינו אלא מדרבנן דחיישינן שמא ימצאנו בשוק ויאמר לו עבדי אתה לפי שאין המדרש ידוע לעולם לכך תקנו גט שחרור (2) וריב"א פירש דודאי שן ועין דכתב בהדיא בקרא ועלייהו כתיב לחפשי ישלחנו דמשמע חפשי מעיקרא ובהא פשיטא ליה דלא גמר שילוח שילוח מאשה ולכן א"צ גט שחרור אבל שאר אברים דלא נפקי אלא מיתורא דישלחנו ודאי בהכי גמרי שילוח שילוח מאשה ולכך צריך להו גט שחרור

ניתן לקבל את סיכומי 'שקלא וטריא' השבועיים על הדף היומי במייל arielmarcus5518@gmail.com - נשמח לקבל הערות ותיקונים.

^פ תוספות ד"ה ה"ג ר"ש"י אלא בזוזי דידה ובמעשר דידה. פירוש בזוזי דידה דנכסי מלוג ומעשר דידה משדותיו איש אמר רחמנא ממעשרו ולא אשה ממעשר בעלה דאשה כי אחר דמיא וקשה לר"ת דלא היה לו להזכיר איש ואשה כלל אלא הוה ליה למימר ממעשרו אמר רחמנא ואלא ממעשר חברי ונראה לר"ת דגמרא אלא בזוזי דידה ומעשר דידה והכי פירוש איש אמר רחמנא דמוסיף חומש על מעשרו ולא אשה אפילו בזוזי דידה ומעשר דידה ואפי' היא אלמנה וגרושה אינה מוספת חומש והא דתני בת"כ בפ' בהר אם גאלי יגאל איש ממעשרו לרבות את האשה לענין פדיה דוקא מרבין את האשה ולא לענין חומש ד"ס הואיל וכתיב ביה במעשר למען תלמד ליראה ודרשינן מיניה בספרי גדול מעשר שמביא לידו תלמוד כששוהה בירושלים לאכילת מעשרו וה"א אשה כיון דלאו בת לימוד היא ליתיה בדיני מעשר... ומיהו בחנם הזכיר ר"ת למען תלמד הוה מצי למימר דאיצטרך לרבות אשה לענין פדיה דלא תיסק אדעתיה למעוטי מאיש לגמרי כי היכי דממעוטינן קטן. ומה שפ"י בקונטרס בזוזי דידה היינו נכסי מלוג לא נהירא דכיון שהן ברשותו ומה שקנתה אשה קנה בעלה כוזי דידה חשיבי כדאמר גבי מעשר דאתי מבי נשא דקני לה בעל למ"ד מעשר ממון הדיוט הוא ושליחותא דבעל קא עבדא

קידושין בד

תניא אידך הרי שהיתה עינו כהויה וסמאה, שינו נדודה והפילה, אם יכול להשתמש בהן כבר עבד יוצא בהן לחירות ואם לאו אין עבד יוצא בהן לחירות.

וצריכא להשמיע את שני המקרים הללו שיוצא בהם לחרות:

דאי אשמועינן הך קמייטא - משום דמעיקרא נהורא בריא והשתא נהורא כחישא שאינו יכול להשתמש בהם, אבל הכא דמעיקרא נמי נהורא כחישא אימא לא. ואי אשמועינן הא משום דסמיא לגמרי אבל התם דלא סמיא לגמרי אימא לא, צריכא.

הפיל שן ועין שלא בכונה

להלן יתבאר שבאופן שהאדון הפיל שן ועין עבדו בלא כוונה, אין העבד יוצא בהם לחרות. ויש מחלוקת באיזה דרגת שלא מתכוון צריך להיות בזה, והוא תלוי האם יש שני מיעוטים בפסוקים או אחד בלבד.

תנו רבנן:

[ת"ק] הרי שהיה רבו רופא ואמר לו לכחול לו עינו וסמאה, לחתור לו שינו והפילה, שיחק באדון ויצא לחרות.

רשב"ג אומר ושחתה עד שיתכוין לשחתה לכן אינו יוצא לחרות.

ורבנן האי ושחתה מאי עבדי ליה מיבעי להו:

לכדתניא ר"א אומר הרי שהושיט ידו למעי שפחתו וסימא עובר שבמיעה פטור^{צב} שכאן זה שונה מהמקרה של רופא, שבזה לא נתכוון לעינו כלל, ולומדם מקרא ושחתה עד שיכוין לשחתה.

ורשב"ג מסכים לשיטתו אך דורש את הדין הראשון מושחת- שחתה. ות"ק לא דריש.

א"ר ששת הרי שהיתה עינו סמויה וחטטה הוציאה לחוץ עבד יוצא בהן לחירות -

מחוסר אבר הוא ותנא תונא, ומצינו תנא שמסייע לנו, תמות וזכרות בבהמה ואין תמות וזכרות בעופות, יכול יבשה גפה, נקטעה רגלה, נחטטה עינה, ת"ל מן העוף ולא כל העוף. אלמא שהחטיטה נחשבת למום.

[עד כאן דף כד עמוד ב]